

УДК 618:619:636.2

Івашків Р.М., к. вет. н., **Стефанік В.Ю.**, проф., **Кудла І.М.**, доц.,
Дмитрів О.Я., доц, **Костишин Є.Є.**, доц., **Кава С.Й.**, ст. викладач,
Кацараба О.А., асист., **Івахів М.**, аспір. ©

*Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій
імені С. З. Гжицького*

АНАЛІЗ СТАНУ ВІДТВОРЕННЯ ВИСОКОПРОДУКТИВНОЇ ХУДОБИ У ПАФ «БІЛИЙ СТІК» ТА ДП «ЯМНИЦЯ»

Відтворювальна здатність тварин є визначальним показником розвитку тваринництва та виробництва тваринницької продукції. При інтенсивному веденні скотарства виникає потреба в отриманні приплоду від кожної клінічно здорової корови у намічені терміни [Яблонський В.А., Хомин С.П. 2006]. Основним критерієм оцінки стану відтворення корів молочного стада є показник тривалості міжотельного періоду, що повинен вкладатися у тривалість року (365 дн.).

Ключові слова: акушерська патологія, лактогенез, відтворення, акушерська диспансеризація, патологія родів, ендометрит, метрит.

Актуальність теми. Інтенсивний розвиток молочного скотарства в сучасних умовах на фоні зростаючої спеціалізації і концентрації сільськогосподарського виробництва потребує пошуку і розробки нових підходів та методів вирішення проблем ритмічного відтворення високомолочних корів, прогнозування та попередження акушерської патології, неплідності, порушення обміну речовин та збереження народженого приплоду. [4,5].

Мета і задачі досліджень. Метою дослідження було: з'ясувати фізіологічні основи взаємозв'язку та взаємообумовленості процесів відтворення і лактогенезу, встановити причини їх порушень і розробити комплекс заходів їх корекції та профілактики неплідності на основі проведення акушерської диспансеризації корів.

Роботу виконували впродовж 2010-2011 років у лабораторії кафедри акушерства і штучного осіменіння с/г тварин імені Г.В.Звереві Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З.Гжицького. Виробничі дослідження проведено на поголів'ї високопродуктивних корів, що належать дочірньому підприємству (ДП) «Ямниця» відкритого акціонерного товариства (ВАТ) Івано-Франківськ-цемент Тисменицького району Івано-Франківської області та приватній агрофірмі (ПАФ) «Білий Стік» Сокальського району Львівської області.

© Івашків Р.М., Стефанік В.Ю., Кудла І.М., Дмитрів О.Я., Костишин Є.Є., Кава С.Й., Кацараба О.А., Івахів М., 2012

На 01.01. 2011 року у приватній агрофірмі “Білий Стік” було 405 корів, середня продуктивність яких за 2010 рік становила 4535 кг молока за лактацію.

Аналогічно у дочірньому підприємстві “Ямниця” нараховувалося 398 корів, молочна продуктивність яких за 2010 рік становила 6870 кг молока за лактацію. Оцінюючи динаміку отелення корів впродовж 2011 року (табл. 1), можна відмітити, що вираженої сезонності отелень в обидвох господарствах не спостерігалось.

Проте у ПАФ “Білий Стік” за перше півріччя отелилося 63,2% корів, і найменше влітку, лише 17%, що також позитивно впливає на виробництво молока, бо з весни до осені тварини пасуться та при дворазовому доїнні фактично цілими днями знаходяться на пасовищі. Безумовно, діюча система утримання корів, обумовлена виробничими процесами, сприяла становленню наведеної системи відтворення.

Таблиця 1

Динаміка отелення корів протягом 2011 року

№ з/п	Назва господарства	Пори року							
		зима		весна		літо		осінь	
		корів	%	корів	%	корів	%	корів	%
1	ПАФ “Білий стік” (n=329)	100	30,4	108	32,8	56	17,0	65	19,8
2	ДП “Ямниця” (n=338)	103	30,4	76	22,5	64	19,0	95	28,1

Утримання корів півроку на пасовищах та у літньому таборі забезпечує нормальний активний моціон, високі надої (понад 20 кг молока на корову) щоденно та високу рентабельність виробництва молока, що дало можливість здійснити реконструкцію наявних корівників та запровадити безприв’язне утримання корів протягом зимово-стійлового періоду та обладнати доїльний зал за сучасним типом, для підвищення якості молока, а відповідно і підвищення його вартості.

Проте і така система утримання високомолочних корів має свої недоліки, у першу чергу – щодо ритмічного відтворення. Вони стосуються зокрема визначення оптимальних термінів штучного осіменіння корів, яке проводять тільки зранку і ввечері переважно після доїння; систематичного дослідження корів на тільність та переведення сухостійних корів в окрему групу та деяких інших. Цілком протилежна система утримання та використання високопродуктивних корів створена у дочірньому підприємстві “Ямниця”. Утримання корів круглорічно стійлове при триразовому доїнні у молокопровід. Спостереження за фізіологічним станом корів ведеться систематично спеціалістами господарства, але немає можливості запровадити диференційовану збалансовану годівлю корів відповідно до стану їх організму.

Отелення корів протягом року відбувається майже рівномірно, що забезпечує стабільність виробництва молока та переробки молока впродовж року. Результати акушерської диспансеризації показали, що частіше ніж у ПАФ “Білий Стік” спостерігаються хвороби вагітних тварин, які закінчуються перериванням вагітності, патологією родів та післяродовими ускладненнями, післяродовими парезами, зокрема у первісток. А найбільшу проблему складають перегули корів, що спричиняє збільшення тривалості міжотельного періоду (табл. 2).

Таблиця 2

Показники тривалості міжотельного періоду впродовж 2011 року.

№ з/п	Назва господарства	Міжотельний період					
		240-370		371-400		401-430 і більше	
		корів	%	корів	%	корів	%
1	ПАФ Білий Стік (n=329)	252	76,6	43	13,0	34	10,4
2	ДП Ямниця (n=338)	248	73,4	38	11,2	52	15,4

Отримані нами дані свідчать, що впродовж року отелилося у ПАФ “Білий Стік” 76,6% корів, а у ДП “Ямниця” – 73,4 % , що на 7-10 % більше, ніж у 2010 році.

Це означає, що корови, у яких тривалість міжотельного періоду не перевищувала тривалості року, тобто знаходилася у межах 340-370 днів, дають щорічно приплід та забезпечують високу рентабельність виробництва молока. Корови, у яких тривалість міжотельного періоду з різних причин становить понад 370 днів а навіть 400 і більше розтелюються два рази за три роки, а відповідно дають лише дві латації. Кількість таких корів щорічно складає від 20 до 30%, що відчутно впливає на виробництво молока, а також на показник виходу телят, зниження якого переважно пов’язують із неплідністю корів.

Нами встановлено, що найбільш поширеними причинами збільшення тривалості міжотельного періоду були: патологія родів та післяродові хвороби органів статеві системи. Отримані нами дані дають підставу стверджувати, що проведення об’єктивної оцінки стану відтворення корів у будь-якому господарстві можна лише за результатами систематичного здійснення акушерської та гінекологічної диспансеризації маточного поголів’я молочного стада.

Патологія відтворення була і залишається невирішеною проблемою молочного скотарства тому, що умови утримання молочних корів є різні. Серед причин, які викликають розлади відтворювальної здатності високопродуктивних корів, чільне місце займає патологія родів та післяродові ускладнення, що є наслідком негативного впливу комплексних екзогенних факторів, зокрема несвоєчасного запуску, грубих порушень умов утримання, і годівлі сухостійних корів, відсутність належних умов для перебігу родів та

післяродового періоду і багато інших, котрі переважно залишаються поза увагою тваринників та спеціалістів [1].

Наведені дані у (табл. 3.) засвідчують, що кількість патологічних родів у корів знаходилася у межах 22,7- 27,7 %, у тому числі затримання посліду реєстрували у 6,7 % корів ПАФ „Білий Стік” і в 11,2 % корів ДП „Ямниця” або майже у два рази частіше, що ми пов’язуємо із стійловою системою утримання.

Таким чином патологія родів у високопродуктивних корів коливається у межах 22,7–27,7% при цьому порушення перебігу родів, спричинені організмом роділлі складають 7,8- 9,4%, з неправильним розташуванням плода у родових шляхах– 7,3-8,2% і затриманням плідних оболонок 6,7-11, 2 % випадків.

Таблиця 3.

Причини і види патології родів у корів

№ з/п	Види патології	ПАФ „Білий Стік” (n=329)		ДП „Ямниця” (n=338)	
		корів	%	корів	%
1	Слабкі та надмірні перейми та потуги	14	4,2	17	5,0
2	Вузькість родових шляхів та недостатнє відкриття шийки матки	12	3,6	15	4,4
3	Неправильне розташування плода	27	8,2	24	7,1
4	Затримання плідних оболонок (посліду)	22	6,7	38	11,2
	Разом	75	22,7	94	27,7

Отримані нами дані засвідчують, що однією із причин патології родів у корів є передчасне втручання у родовий процес, тобто у кінці першої стадії родів, коли появився плодовий міхур і копитця кінцівок, акушер приступає до надання акушерської рододопомоги, і тим самим порушуючи нормальне завершення родів. Переважно у таких випадках недостатньо розтягується шийка матки, завертається головка плода вбік або вниз, оскільки вона ще не була у тазовій порожнині, порушується ритмічність проявлення перейм і потуг та інше.

Дуже важливо розуміти, що роди – складний фізіологічний процес, у здійсненні якого приймають участь одночасно усі системи організму роділлі та плода і їх взаємообумовленість не можна порушувати передчасним втручанням, а лише надавати допомогу тоді, коли виведення плода гальмується або затягується з невідомих причин.

З’ясування причин патології родів, наведених у (табл. 3.), показало, що слабкі і надмірні перейми і потуги у корів обидвох господарств були майже ідентичними. Слабкі перейми і потуги ми реєстрували у 19 корів під час 3-го і 4-го отелення незалежно від пори року при вищій від середньої вгодованості

тварин. Потрібно відмітити, що порушення динаміки перейм і потуг спостерігалося у період другої стадії родів, тобто під час виведення плода, що не складало проблем при наданні рододопомоги. Лише у двох корів було встановлено неправильне членорозміщення плода, заvertання голови в бік, яке легко виправили, і телята народилися живими та здоровими без набутих ускладнень.

Дещо складніше проходили роди при надмірних переймах і потугах, що спостерігалися у 12 корів, переважно первісток (7 гол.) і у 5-ти корів під час других родів. Важкість надання рододопомоги полягала у тому, що при надмірному і майже постійному натужуванні корів неможливо ввести руку у родові шляхи і визначити розміщення плода. Тому ми спочатку робили низьку сакральну-епідуральну анестезію розчином новокаїну, і через 7-10 хвилин легко вводили руку в матку, визначали розміщення плода і витягували телятко. При цьому неправильне членорозміщення виявили у половини корів, переважно голови і тазових кінцівок, але після виправлення телята народилися здоровими [2].

Доречно відмітити, що у 10 корів послід відділювався впродовж 40-90 хвилин після народження телят. Вузькість родових шляхів та недостатнє відкриття шийки матки було встановлено у 27 корів, у тому числі у 19 первісток; у 8-ми корів фактично під час 2-х і 3-х родів було виявлено диспропорцію величини плода до родових шляхів, народжені телята важили у середньому $47 \pm 1,3$ кг. Усі телята народилися живими, звичайно при нашій допомозі без кесаревого розтину.

Недостатнє відкриття шийки матки у первісток ми вважаємо наслідком передчасного розриву плодового міхура і витікання амніотичної рідини. Адже повне розтягнення кругових м'язів шийки матки відбувається під тиском вклинених плідних оболонок і вод під час ритмічних перейм і потуг, а також тиском плода та скороченням окремих частин його тіла.

Вузькість родових шляхів та їх невідповідність величині плода було встановлено нами у трьох первісток ПАФ "Білий Стік". Двом коровам зробили кесарів розтин, а у третьої на другу добу від початку родів виявлено мертвий плід при тазовому передлежанні, який піддали фетотомії. Після виздоровлення та закінчення лактації усіх корів перевели на відгодівлю.

Неправильне розташування плода у родових шляхах під час родів є найбільш поширеною причиною порушень динаміки родового процесу. Ми надавали рододопомогу 51 корові із неправильним членорозміщенням плода, з яких 39 корів родили у загальному корівнику під час літньо-пасовищного періоду і лише 12 корів під час родів було переведено у родильні станки.

Патологія членорозміщення стосувалася заvertання голови плода вбік або вниз у 18 корів (35,3 %), згинання однієї або обидвох передніх кінцівок, переважно у карпальному суглобі у 22 корів (43,1 %) та згинання тазових кінцівок у скакальному суглобі мало місце у 11 корів, або 21,6 %, після надання рододопомоги роди завершилися без ускладнень для породіль та здоров'я новонароджених.

Наведені нами дані ще раз підтверджують важливе значення належних умов утримання, своєчасного встановлення причин патології родів, профілактики ускладнень та надання кваліфікованої допомоги в умовах інтенсивного виробництва молока має вирішальний вплив на відтворну здатність у високопродуктивних корів.

Література

1. Диспансеризація великої рогатої худоби : метод. рек. [І.В. Левченко, І.П. Кондрахін, Г.Г. Харута, та ін.]. – Київ, 1997. – 60 с.
2. Завірюха В.І., Куртяк Б.М. Патологія органів розмноження та стимуляції продуктивності корів. – Львів: ТеРус, 1999. – 148 с.
3. Зверева Г.В., Хомин С.П. Гинекологические болезни коров. К.: Урожай, 1976. – 152 с.
4. Рекомендації з профілактики неплідності худоби / Г.В.Зверева, В.А.Яблонський, М.В.Косенко, С.П.Хомин, Г.Г.Харута, Г.М.Калиновський, В.Й.Любецький, О.І.Сергієнко. - Львів ДНДКІ ветпрепаратів, 2001.-18 с.
5. В.А.Яблонський. Ветеринарне акушерство, гінекологія та біотехнологія відтворення тварин з основами андрології./ В.А.Яблонський, С.П.Хомин, Г.М.Калиновський, Г.Г.Харута, М.І.Харенко, В.І.Завірюха, В.Й.Любецький. Нова книга. Вінниця. – 2006. – 587 с.

Summary

Ivashkiv R.M.

L'vivsky national university of veterinary medicine and biotechnologies of the name of S.Z. Gzhickogo.

STATE OF RECREATION OF HIGH-PERFORMANCE COWS ON RESULTS THE OBSTETRIC HEALTH CENTRE SYSTEM ON AN EXAMPLE PAF THE BILYI STIK AND DP OF YAMNYCYA

Reproductive ability of animals is the determining index of development of stock-raising and production of stock-raising goods. At the intensive conduct of the cattle breeding it is needed to labour for the receipt of issue from every clinically healthy cow in the set terms, that leaving of cow from a herd was not unprofitable for a proprietor [Yablonskiy v.A., Khomin s.P. 2006].

Key words: *obstetrics pathology, lactogenesis, reproduction, obstetrics dyspansersation, partum pathology, endometritis, metritis.*

Рецензент – д.вет.н., професор Завірюха В.І.